

KAPITEL 1 – HASTA MANANA

Han har träningsoverallsbyxor på sig där han ligger orörlig på köksgolvet och jag tänker:

”Bra jobbat, pappa. Adidasbrallor är helt rätt. Nu är du hippare än du tror, du som annars ser så slarvig ut nuförtiden.”

Att han skulle vara död? Nej, nej, det finns inte ens i min tankevärld. Det är ju min pappa som ligger där. Min egen pappa. Och pappor dör inte. Pappor ska alltid finnas.

Åtminstone min pappa.

Dessutom...

Ja, har han inte alltid skrutit med sin fantastiska fysik?

- Mitt hjärta är det starkaste som finns!

Har han brukat säga och klappat sig åt kavajfickan till. Då har det ekat dovt och eventuellt hörts ett klingande ljud. För där satt ju plånboken. Med åren blev den som bekant allt mera välfylld. Men innanför klappade också ett hjärta som länge var lika pålitligt som gott. Pappa hade aldrig varit förkyld i hela sitt liv. Älskade skidutflykter. For fram som en furie i löparspåret, trots att cigarettkonsumtionen ofta låg runt 50 tagg om dagen.

Ett fysiskt toppexemplar.

Åtminstone innan han började sina dagliga simturer i ett glas Long John med clubsoda...

* * *

Visst, jag är 40 år och vet mycket väl att pappor inte bör ha en blå nyans i ansiktet och ligga alldeles stilla på ett köksgolv mitt på blanka eftermiddagen, men... Ja det är som om budskapet inte riktigt vill gå in. Han ser så levande ut, tycker jag. Jag böjer knä vid kroppen. Trevar efter pulsen. Tycker att jag känner ett lätt dunkande i handleden. Konstaterar att han åtminstone inte är kall än. Nej, det är klart att han lever.

Okej, kroppen ser lite konstig ut där den ligger bredvid köksbordet, men samtidigt är det något vant och liksom hemtamt över hela scenen som möjligen förblindar mitt omdöme en smula.

Pappa har alltid älskat kök. Alla fester jag minns har slutat med att pappa har suttit i köket och ringt efter taxi till folk som inte har velat gå hem, innan han har rotat fram dammsugaren och börjat tömma askkoppar som en tydlig vink att nu, nu är festen definitivt över.

Första gången han bjöd hem Povel Ramel, så hamnade de i köket över en whisky eller en kaffekopp. Samma sak med Joni Mitchell,

Quincy Jones, Kjell-Olof Feldt, Led Zeppelins förläggare, Elton Johns manager, Björn och Benny, Ted Gärdestad – alla har de suttit vid pappas köksbord i Nacka eller i Villa Ekarne på Djurgården. Här har stora kontrakt skrivits, gräl utbrutit, vänner skapats, politik diskuterats, Fan och Gud åkallats och blivande landsplågor blivit till.

Klockan fem på morgonen, när övriga familjen sovit, har pappa tassat ut i köket, satt på en kanna kaffe och tänt den första av dagens cigaretter. På med P1 och prassel, prassel med morgontidningen – Svenska Dagbladet, förstås, jag vet att pappa en gång av ren elakhet beställde en prenumeration på Dagens Nyheter till en människa som han hatade – och sedan fram med det där höga smala blocket som han själv klippt och häftat ihop av gamla felkopierade papper och så dags för dagens första sångtext.

Det skulle bli över 3 000 till sist.

* * *

Okej, jag har hört pappa stå i en hotellreception på Mallorca med näven full av pesetasmynt och skrika texten till "Hasta Manana" på telefon till stackars Görel Hanser i Stockholm:

- Nä, H-A-S-T-A ska det vara. Hasta manana! Betyder ju "Ses i morgon!" Kan du inte spanska för helvete?!

Men annars är det för Stig Erik Leopold Anderson mest köksbordet som har legat till grund för mycket av det vi i dag kallar svensk musikhistoria.

"Mamma är lik sin mamma", "Gröna små äpplen", "Leva livet", "Är du kär i mig ännu Klas-Göran?", "Mamma mia"... Bredvid en kaffekopp där innehållet hela tiden sjunker och en askkopp där innehållet hela tiden ökar, har en västgötsk oäkting i snart ett halvsekel plitat ner en sångskatt som ett helt folkhem har valt att antingen älska eller hata, men aldrig någonsin tycks kunna komma undan.

Ingen vet hur många småflickor som sjungit i ett hopprep till pappas texter.

Ingen har orkat räkna hur många kontaktannonser som i slutet av 60-talet började med orden: "Var finns han, min greve av Luxemburg?".

Och ingen född före 1960 kan åka förbi Laxå utan att tänka på Lee Hazelwoods och Nancy Sinatras originalversion "Jackson" som pappa försvenskade på sitt typiska vis.

* * *

Scenen jag möter denna fredagseftermiddag den 12 september 1997, strax efter klockan tre, känns således både helt rätt och helt fel.

Jag förväntar mig att hitta pappa i köket. Det är hans domän, hans borg, hans sista återstående kungarrike.

Däremot är det förstås aningen konstigt att han ligger alldeles stilla på golvet med blått ansikte och blå händer. Efteråt ska jag få veta att han var stendöd redan innan han nådde golvet, men, ja, det har varit mycket olyckor, fall och sjukdomar på sista tiden. Jag har börjat bli van att hitta pappa sjuk, skadad, trasig och full. Hans alkoholism har bara blivit värre de sista åren. Av en pappa som en gång blev så charmerande när han drack, en pappa som brukade spela dragspel på mina revben och besegra mig i terrängspåret trots att han inte tränat på många år – har blivit en bitter, sorgsen, håglös människa vars sista kärlek heter Long John med clubsoda.

Det är som om hela kroppen har sjunkit ihop. De hundlika ögonen har mist sin glans. Ögonblicken då han har sprakat till och visat något av den där gamla energin är har blivit allt mer sällsynta:

En gång i bilen med min yngste bror Anders från sommarstället Viggsö då pappa plötsligt ska erövra världen igen med hjälp av det nyinstiftade Polarpriset. Möjligen någon timme en helg då han försöker lära min son Theo ett fyrtaktskomp på trumsetet.

I övrigt tystnad.

Uppgivenhet.

Mörker.

* * *

”Nålen har nått mitten av skivan” säger min andre lillebror Lasse ibland och det är en bra bild av en gammal schlagerkompositör som sitter och plitar på sin sista vers.

Hitlåtarna är slut. Listettorna är historia. Nu återstår bara stagnation och stiltje, upprepning och en obönhörlig väntan på att få bli avlyft från spåret.

Det är ett slags limbo och det passar pappa sämre än de flesta. Hela hans väsen är arbete. Hela hans liv har varit en rörelse uppåt, framåt. Han kan helt enkelt inte ta det lugnt. Har vi åkt på semester, har han skrivit låtar vid poolen, ringt och härjat på sin personal, rastlöst slagit i konversationslexikonet för att skynda på betjäningen på krogen, löst ännu ett korsord, skrivit ännu en låttext, provat fraser, ord och slutklämmor med en iver som ibland känts nästan manisk.

Det finns en fin historia om när han och mamma skulle åka till Florida en julhelg. På kontoret gjorde medarbetarna raskt en informell deal: ”Om Stikkan börjar ringa i mellandagarna, ska vi säga att allt är lugnt,

oavsett vad som hänt. Gudrun har sagt att Stikkan behöver semester. Nu ska vi allesammans hjälpas åt att få honom koppla av.”

I början ringde pappa varje dag. Sen ringde han fyra gånger om dagen. Fungerade verkligen allt som det skulle i hans frånvaro?

- Jadå, allt går finemang.

- Men har ni verkligen inga problem alls?

- Nä...

Då hördes en djup suck:

- Jaha, det var ju väldigt tråkigt att höra.

* * *

En resande pappa. En frånvarande pappa. En ibland stressad, ilsken, full och galen pappa som har varit där och petat och rotat i mitt liv och svartsjukt bevakat mina pojkvänner och tjatat om att jag borde läsa treårig ekonomisk linje i stället för tvåårig ”för ska du en dag ta över imperiet så måste du kunna ekonomi” och som när jag har sagt att jag ”kanske inte alls vill ta över något jävla imperium” har fått något både sorgset och svart i blicken och sedan gått för att hälla upp ännu en whiskypinne och ringa ännu en av alla dessa kostymnissar som på senare år har tagit sig in bland alla sköna musiker och begåvade Abbor och som jag har lärt mig att hata eftersom jag anar att dessa varggrinande affärsmän med sina kontrakt, avtal och stela varggrin i långa loppet kommer att ta min pappa, min riktiga pappa ifrån mig.

Men en dålig pappa?

Nej, tvärtom, tycker jag. I alla fall de första 25 åren. Innan spriten och alla konstiga affärerna tog över. Då var han min hjälte.

Om mamma var hemmets nav, var pappa dess spjutspets, ut mot allt som var spännande, roligt och spektakulärt. Gick man till mamma och bad om pengar till Gröna Lund, fick man en lektion i sunt ekonomiskt hushållande. Hon var sån, mamma. Ordning och reda, pengar på fredag. Fråga Benny Andersson vad han hade varit utan Gudrun Anderson och han får något ömsint, lite pojkaktigt i blicken. Det var mamma som tog hand om plastkassen med alla pengar som Hep Stars hade spelat in på senaste turnén, sorterade kvitton, räknade ut skatten, fixade bankkonton och fördelade fickpengar. Utan henne hade Bennys liv varit en ekonomisk katastrof. Som de flesta andra unga i musikbranschen, förstod han mycket lite om skattesatser och att skattemyndigheten vid årets slut ville ha en betydande del av hans honorar. Som han utan en viss Gudrun Anderson redan skulle ha bränt.

Pappa däremot, tyckte att barn skulle roa sig så mycket det gick.

Bakom plånboken slog alltid ett gott hjärta. Nöjesfält stod högt på hans lista. Semestrar var viktiga. Swimmingpooler likaså. (Jag har mycket starka minnen av en pappa som kånkar cementsäckar och kör skottkärror utanför våra olika villor, även om jag misstänker att han måste ha lejt ut jobbet på hantverkare, åtminstone efter 1973 då en viss kontorskör på Polar vid namn Abba började dra in pengar till firman.)

En kul pappa.

En man var stolt över och gärna visade upp för kompisarna.

* * *

Ja, på det hela taget var Stig Anderson en pappa som höll sig mycket lite till konventionerna.

Politiskt var han kommunisten som blev moderat. Men någonstans mitt i alltsammans fanns något starkt anarkistiskt och upproriskt i hans livssyn. Vänskap och hederlighet var viktigare än pengar och stora vinster. Varmkorv godare än löjrom. Folkmusik lika fint som schlager. Som i sin tur var lika fint som en symfoni av Beethoven.

Pappa kunde beställa lådvis med champagne till en fest, fixa förstahandslägenheter på Östermalm till sina anställda och låta sina barn övningsköra i en Bentley.

Men han hatade slipsar, tyckte titlar var löjliga och kunde bli fullkomligt vansinnig om någon slängde ett gem i papperskorgen eller tog sprit ur hotellrummets minibar när det var så mycket billigare att gå och handla i butiken nere på hörnan.

* * *

En motsatsernas man?

Ja, men är inte de flesta människor det?

Vi lever alla våra liv med ideal och drömmar och moraliska rättesnören, men verkligheten tvingar oss hela tiden att ändra perspektiv, ompröva och tänka om. Få människor är konsekventa livet igenom. Allra minst min far.

Ibland generös, ibland snål.

Ibland full av energi, ibland slutkörd.

Ibland nykter, ibland full.

Ibland allas vän, ibland med dammsugaren som en sköld mot gäster som aldrig vill gå hem.

Och ibland med en osviklig fingertoppskänsla för vad som ska komma att bli en hit, men ibland också blåst på 60 sekunder av någon som föreslagit investering i rysk olja eller svenska cyklar.

* * *

Ändå var nog just känslan pappas bästa gren. Oscar Hedlund som anlätades som levnadstecknare 1982, har berättat att Stikkan själv först försökte plita ihop sin biografi på egen hand. Han var ju en skrivande man, gubevars.

- Hur går det med boken, då? undrade Oscar Hedlund en dag.

- Jättebra, sa pappa. Redan efter tre år är jag klar med titeln!

"Känsla för feeling" skulle memoarerna heta. Det var pappas livsfilosofi och begåvning i ett och samma nötskal. Hans känsla för en melodi, en refräng, en titel, en "hook" – som han kallade den där textraden som skulle kleta sig fast likt ett tuggummi vid trumhinna – hade få eller inga övermän i landet Sverige. Den var lika unik som finkalibrerad.

Det blev med åren en tradition att min man Tomas skulle ta med sina senaste låtar till våra familjemiddagar på Villa Ekarne på Djurgården, dit mamma och pappa flyttade 1977. Speciellt till julen. Middagen blev alltid försenad, eftersom pappa först skulle lyssna på Tomas band. Och just där – någonstans mellan välkomstglöggen och doppet i grytan – kunde man som få se exempel på den där oslagbara känslan för feeling. Pappa prickade alltid, utan undantag in det som skulle bli Tomas nästa hitlåt. Hans precision var nästan kuslig.

På en punkt var han dock alltid missnöjd:

- Det bör alltid vara en tonartshöjning i slutet av låten. Sånt måste du lära dig, Tomas!

* * *

Ty ränderna gick aldrig ur. En gång hade pappa stått på gistna folkparkstiljor och sjungit kupletter om kluriga bonddrängar och elaka godsägare. Och trots att han därefter hade gjort en klassresa av guds nåde, så stod ena lågskon alltid kvar där ute någonstans i de buskistäta snår där dragspelen klämmer mygg och andedräkterna doftar av snus och hembränt.

Han var ett barn av den gamla skolan. Känslan för feeling var slipad mot folkparkernas bräder och topplistornas krav. Under årtionden var det få som slog honom på fingrarna, när det gällde att artbestämma och förvalta en hit.

Min lillebror Anders hade en gång på 70-talet fått tag på AC/DC:s första platta och spelade den högt på pojkrummet. Pappa stod i köket och tjuvlyssnade:

- Jag hör att du spelar det där nya australiska hårdrocksbandet.

- Australien? Nä, dom här heter AC/DC.

- Ja, det är ju dom jag menar.

För pappa hade koll. Precis som han kunde blixtra till med säregna specialkunskaper om gamla folkvisor eller plötsligt få för sig att spela in Allan Petterssons symfonier, så kunde han, nästan i smyg, suga i sig metal, reggae och punk och hålla koll på ett gäng slynglar som en gång debuterat på en skoldans hemma i Melbourne. Fortfarande en bra bit in på 80-talet hände det att han överraskade oss alla med kunskaper om band som han rimligtvis inte borde ha lyssnat på – eller åtminstone inte ha gillat.

Men sista åren började den berömda feelingen klinga av. Pappa hade blivit gammal. Han som alltid hade legat i täten för den nya musikens långlopp, var nu hopplöst avhängd och distanserad. Det måste ha känts tungt. Och pappa led.

* * *

Ja, kanske är det också därför jag först är så iskall där upp i köket på Ulrikagatan, där pappa och mamma har bott tillsammans det senaste halvåret, trots skilsmässan.

Det är städerskan Marja som har ringt mig. Hon är dålig på svenska, men har fått order att gå ner till Ulrikaboden på gatan och låna telefonen om något skulle hända pappa. Mamma är på bussresa någonstans i Europa – en sån där tripp ut i det blå som alla pigga pensionärer tycks älska att ägna sig åt. Mobiltelefoner är fortfarande inte var mans egendom och hon kan inte nås. Däremot svarar jag. Klockan är kanske tio minuter över tre när jag kliver in i lägenheten. Jag är ganska förbannad för att ha blivit störd. ”Jävla pappa, vad har du nu hittat på?” Sen ser jag de där Adidasbrallorna och blir lite glad igen. Tycker det är kul att han som på senare tid känts så hopplöst passé i alla fall har vett att klä sig lite hippt.

Ända till dess att ambulansen anländer i blåljus och sirener nere på gatan, är jag alltså övertygad om att pappa mår rätt bra, trots allt. Jag lägger honom i framstupa sidoläge som jag har lärt mig att man gör med medvetlösa. Men sedan vaknar jag plötsligt upp. Jag ser ambulansmännen dra in med bår och allsköns utrustning och jag tänker på teveserier som Larmet går och Cityakuten och inser att hallå, det här händer faktiskt!

Det är bisarrt på något vis. Jag har aldrig i mitt liv sett en död människa och fattar därför inte att pappa redan varit död i minst en halvtimme, kanske mer. Däremot behövs det bara en association till några gamla teveserier, så lyckas slutligen det grymma budskapet att sakta, sakta hacka in sig i hjärnan.

* * *

Ändå dröjer det ända tills han far iväg i ambulansen, på väg mot S:t Görans sjukhus, som jag slutligen förstår att det är allvar. Då har jag redan hunnit ringa bägge mina bägge bröder och sagt att pappa är sjuk, men att det nog är lugnt, att han säkert kommer att klara sig. Anders är på väg ut till sommarstället på Viggsö och undrar om han ska vända, men jag säger:

- Nej, nej, det behövs nog inte. Det ska nog gå bra det här. Jag hänger med honom i ambulansen och kollar så han mår bra.

Sedan vänder sig en av ambulansmännen mot mig och säger:

- Han är död.

Först då förstår jag. Plockar upp telefonen igen. Ringer mina bröder igen. Säger kortfattat:

- Jag är kvar hos pappa. Han är nog död.

* * *

Sedan tar det bara en kvart, så ringer Aftonbladet.

Jag blir minst sagt lite tagen på sängen, men bekräftar att tipset de fått – Av vem? Av ambulanspersonalen? – är sant. Samtidigt inser jag att det inte är så här som jag vill att pappas vänner och forna arbetskamrater ska få reda på hans död. Så jag ringer TT, Tidningarnas Telegrambyrå. Samtalet är lika kort som absurt:

- Hej, jag heter Marie Ledin och min far Stikkan Anderson har just dött.

De låter avvaktande. Tackar för tipset. Ber att få ringa tillbaka om en kort stund.

Förmodligen tror de att de utsatts för ett bisarrt skämt. Vad är det annars för en underlig dotter som först av allt tänker på att få ut sin fars död i media?

En stund senare sammanstrålar jag med mina bägge bröder i pappas och mammas lägenhet. Vi bestämmer oss för att dela upp pappas telefonbok emellan oss. Vill försöka ringa så många vi hinner innan nyheten blir offentlig. Det ger oss några timmar respit innan helvetet brakar lös på allvar.

* * *

Och det är i det tillståndet vi befinner oss – i en sorts märklig blandning av överraskning, chock, sorg och iskallt planerande; på väg över S:t Eriksbron i fredagsköerna mot S:t Görans sjukhus där pappas lik nu legat i några timmar – när vi slutligen hör TT-nyheten på radion:

Textförfattaren, kompositören och förläggaren Stikkan Anderson avled idag. Under dryga 40 år var han en del av det svenska kulturlivet och skrev över 3000 schlagertexter, fick beteckningen 'den femte Abbamedlemmen' och instiftade Polarpriset, en utmärkelse som på bara några få år nått högsta internationella status. Stikkan Anderson föddes i västgötska Hova. Redan vid 16 års ålder skrev han Tivedshambo som blev den första i en mycket lång rad slagdängor och svensktoppslåtar. Stikkan Anderson blev 66 år gammal.

Ett helt liv i 77 ord, uppdelade på fem meningar.

En pappas liv.

Fast det finns ju så oerhört mycket mer att berätta.